

[អ្នកសម្ភាស៖ សាយ តុលា- អ្នកផ្តល់បទសម្ភាសន៍៖ ប៊ិន សុង]
[Interviewer: Tola Say. Interviewee: Bin Song]

[00:00]

ខ្ញុំចាប់ផ្តើមឆាបអណ្តាតអង្កាច។
I am starting to file the lamella of the Angkuoch.

[00:12]

តើអណ្តាតនេះធ្វើពីអ្វី?
What is the lamella made from?

អណ្តាតនេះ ធ្វើពីដែករណ៍។ ដែកអារ! ពេលដែលយកមក ខ្ញុំត្រូវឆាបវាឱ្យតូច
ដើម្បីដាក់ឱ្យត្រូវនឹងទូកអង្កាចនេះ។ ទូកនេះ! ពេលដែលឆាបតូចទៅ
ខ្ញុំដាក់នៅក្នុងទូកនេះ។ បន្ទាប់មក ខ្ញុំធ្វើវាឱ្យក្លាយជាអង្កាច។
ធ្វើឱ្យវាក្លាយជាអណ្តាតអង្កាច!
This lamella is made from the metal piece that I cut. Cut off! Now I have to file
it until it becomes small enough to fit its body. This body. When it becomes
smaller, I can put it into this body. Then I can make it become an Angkuoch.
Make it into a lamella!

[00:44]

ចុះតាបានដែកនេះមកពីណា?
How did you get this piece of metal?

ខ្ញុំទិញមកពីស្រុកពួក។ ពេលដែលទិញបានហើយ ខ្ញុំត្រូវជ្រៀកវា។
ខ្ញុំជ្រៀកដោយការអារដោយរណ៍។ ខ្ញុំប្រើរណ៍ដើម្បីអារជ្រៀកវាឱ្យតូច។
ហើយខ្ញុំឆាបវាធ្វើជាអណ្តាត។
I bought it from Pouk district. After buying it, I had to make it into pieces. I
made it into small pieces by sawing it. I used the metal hacksaw to cut it into
small pieces of metal. Then I filed it into the shape of the lamella.

[01:17]

អណ្តាតនេះមានប្រវែងប៉ុន្មានដែរ?
What is its length?

ប្រហែលមួយតិកកន្លះ! មួយតិកកន្លះ!
The length is 15 centimeters! 15 centimeters!

តើតាយអ្វីមកវាស់?
How did you measure it?

ប្រវែងមួយតិកកន្លះ! ចុះប្រើប្រវែងទូកនេះមួយតិកទៅហើយ!
ពេលដែលទូកនេះប្រវែងមួយតិក ខ្ញុំត្រូវធ្វើអណ្តាតនេះមួយតិកកន្លះ!
It is 15 centimeters. Because the length of this body is 10 centimeters already.
If the body of Angkuoch is 10 centimeters, I have to make the lamella 15
centimeters long!

[01:37]

ហេតុអ្វីបានជាតាត្រូវធ្វើឱ្យវាវែងជាងទូកអង្គុច?
Why do you have to make it longer than the body?

បាន?
What?

ហេតុអ្វីបានជាតាត្រូវធ្វើឱ្យវាវែងជាងទូកអង្គុច?
Why do you have to make it longer than the body?

បើខ្ញុំមិនធ្វើឱ្យវាវែងទេ វានឹងមិនមានដែកសម្រាប់កាច់កន្ទុយបែបនេះទេ។
អញ្ចឹងបានជាខ្ញុំធ្វើឱ្យវាវែងជាង។ ពេលនេះ ខ្ញុំចាប់ផ្តើមឆាប់ហើយ។
If I do not make it longer, there would be no metal piece to bend into its tail.
That is why I have to make it longer. Now I am starting to file.

[02:00]

[តា សុង ឆាប់អណ្តាតរបស់អង្គុច។]
[BS starts to file the lamella of the Angkuoch.]

[02:40]

ទម្រង់តែរួចអណ្តាតមួយ តើតាត្រូវចំណាយពេលធ្វើប៉ុន្មាននាទីដែរ?
To finish one lamella, how long does it take?

សម្រាប់ផ្នែកអណ្តាតនេះ ខ្ញុំចំណាយពេលចំនួនកន្លះម៉ោងទម្រង់តែធ្វើរួច។
កន្លះម៉ោងទើបឆាប់រួចរាល់! វាចំណាយពេលយូរដែរ។ ពេលណាដែលខ្ញុំមានដែកឆាប់ថ្មី
ខ្ញុំមិនសូវចំណាយពេលយូរប៉ុន្មានទេ តែដែកឆាប់មួយនេះ
វាហាក់ដូចជាចាស់ទៅហើយ។
For this lamella, I need to spend at least 30 minutes to get it done. 30 minutes!
It takes such a long time. If I had a new metal file, I would not need to spend
such a long time to make it. But this metal file seems old now.

[03:11]

ចុះបើដែកដែលតាទើបកាត់ភ្លាមៗ ហើយយកមកឆាប់?
How about the metal piece that you just cut? Do you file it right after that?

បើដែកនោះកាត់ភ្លាមៗ ហើយយកមកឆាប់ វាអាចចំណាយពេលយូរដែរ។
ប្រហែលជាមួយម៉ោង! មួយម៉ោងទើបរួច!
If that metal piece is newly cut and I took it to file it, it would take a long time
too. Around one hour! One hour to get it done!

ទាល់តែបែបណាទើបតាដឹងថាវារួច?
How do you know when it is ready?

បាន?
What?

តើតាដឹងថាវារួចរាល់ដោយរបៀបណា?
How do you know when it is ready?

ពេលដាក់ដែកដែលឆាប់រួចចូលទៅក្នុងទូកអង្កួចបាន នោះខ្ញុំដឹងថាវារួចរាល់។
ឆាប់ហើយ ខ្ញុំសាកនឹងទូកអង្កួច! ពេលដែលវាត្រឹមត្រូវហើយ ខ្ញុំពត់។
ពេលដែលពត់រួចរាល់ ខ្ញុំដឹងថាវារួច។

When the lamella that I file fits the body, I know that it is done. When I finish
filing, I try it out on the body of the Angkuoch. When it fits, I start to bend it.
After bending it, I know that it is ready.

[03:46]

*បើទូកអង្កួចនោះតូច តើតាចំណាយពេលក្នុងការឆាប់យូរដែរឬទេ?
If the Angkuoch body is small, how long do you spend on filing?*

បើទូកតូច ខ្ញុំអាចឆាប់អណ្តាតលឿនជាងទូកធំ។
If the body of the Angkuoch is small, I can file it faster than I can file a big
body.

សម្រាប់ទូកធំ ខ្ញុំត្រូវធ្វើយូរ។
For a big body, I have to spend longer.

[04:13]

*ហេតុអ្វីបានជាទូកធំចំណាយពេលយូរជាង?
Why does a big body take a longer time than the small one?*

បាន?
What?

*ហេតុអ្វីបានជាទូកធំចំណាយពេលយូរជាង?
Why does a big body take longer than the smaller one?*

ថាម៉េច?
Pardon?

*ខ្ញុំសំដៅលើការធ្វើអណ្តាត។ ហេតុអ្វីបានជាទូកធំចំណាយពេលយូរជាង?
I am referring to the lamella making. Why does the big body take a longer time than
the small one?*

ធំ និង តូច?
Big and small?

ប្រាកដហើយ!
Yes!

រវាងធំ និងតូចការធ្វើអណ្តាតតូចនេះស្រួលជាង និងលឿនជាង។ វាលឿនជាង។
ម្តោះហើយបានជាខ្ញុំឆាប់ ហើយសាកល្បង។ ឆាប់ ហើយសាកល្បងៗ!
កាលណាវាល្អហើយ ខ្ញុំអាចសម្រួលវា។ សម្រួលវាឱ្យត្រូវ!
Between the big one and small one... making a small lamella is easier and
faster. It is faster. That is why I file it and try it out. File and try it out! If it fits, I
can improve it. Improve to make it fit even better!

[04:56]

កាលណាវាលឺហើយ វាមិនអាចខុសគ្នាទេ។ អង្គចតុលីដូចជាអង្គចងដែរ។
បើខ្ញុំធ្វើបានត្រូវ វានឹងលឺដូចគ្នា។

If it produces a sound, it is no different. The smaller Angkuoch is the same as
the big Angkuoch. If I can make it right, it will also produce a sound.

[05:10]

តើតាដឹងថាវាត្រូវដោយរបៀបណា?

How do you know when it is right or wrong?

បាន?
What?

ត្រូវយ៉ាងណា?ឬខុសយ៉ាងណា?

When it is right? And when it is wrong?

កាលណាវាក៏បនឹងទូកហើយ មានន័យថា ខ្ញុំធ្វើបានត្រឹមត្រូវ។ បើវានៅមានប្រហោង
វាប្រើការមិនបានទេ។

When it [the lamella] is firmly attached to the body, it means that I have made
it right. If it still shows a gap, it is not playable.

[06:04]

ហេតុអ្វីបានជាតាសម្រួលផ្នែកខាងមុខនេះ?

Why do you file on that side?

បាន?
What?

តើតាសម្រួលផ្នែកខាងមុខនេះដើម្បីអ្វី?

You file on that side for what reason?

ខ្ញុំសម្រួលឱ្យវាត្រូវនឹងទូករបស់វា។ បើខ្ញុំមិនសម្រួលផ្នែកខាងមុខនេះទេ
វានឹងមិនត្រូវនឹងទូករបស់វាទេ ព្រោះទូករបស់អង្គចមានរាងទៅមុខ។
ពេលដែលវាមានរាងទៅមុខបែបហ្នឹង ខ្ញុំត្រូវធ្វើតម្រូវវា។

I file to make it fit with its body. If I do not file on that side, it will not fit its
body because the body is sharp-pointed at its front. Because it is like this, I
have to make it fit.

[06:36]

តើតាធ្វើអង្គចញឹកញាប់ដែរឬទេរាល់ថ្ងៃនេះ?

Do you make Angkuoch often these days?

បាន?
What?

រាល់ថ្ងៃនេះ តើពេលណាដែលតាគិតថានឹងធ្វើអង្គច?

Nowadays, when do you feel you want to make Angkuoch?

ខ្ញុំសម្រេចចិត្តថាធ្វើអង្គចថ្ងៃនេះ។
I decided to make it today.

ចុះពេលមុនៗ? ជារៀងរាល់ថ្ងៃ ឬមួយខែម្តង តើធ្វើអង្កាចដែរឬទេ?
How about before? How often did you make it?

ខ្ញុំមិនបានធ្វើទេ។ ខ្ញុំធ្វើនៅថ្ងៃនេះ ដោយសារតែ...
I did not make it. I do so today because ...

មកពីខាងប្រទេសណា? [សើច...!]
...which country do you come from? [points to CG] [Laughs...!]

គាត់មកស្រាវជ្រាវអំពីប្រវត្តិរបស់អង្កាច ម្លោះហើយទើបខ្ញុំធ្វើវានៅថ្ងៃនេះ។
...she [CG] came to research the stories of Angkuoch and that is why I decided to make it today.

[07:27]

តើបានឈប់ធ្វើអង្កាចប៉ុន្មានឆ្នាំហើយ?
How long is it since you stopped making it?

ខ្ញុំឈប់ធ្វើយូរហើយ។ ខ្ញុំឈប់ធ្វើអង្កាចនេះប្រហែលជាហាសិបឆ្នាំជាងហើយ។
សាកគិតទៅមើល! ខ្ញុំចាប់ធ្វើអង្កាចតាំងពីអាយុ ១១ ឬ១៥ឆ្នាំមក។ ហើយពេលនេះ
ខ្ញុំអាយុ៧៨ឆ្នាំហើយ។ ខ្ញុំឈប់ធ្វើយូរយារណាស់ហើយ។
ខ្ញុំទើបតែចាប់ធ្វើពេលនេះម្តងទៀត។
I stopped a long time ago. I haven't made Angkuoch for more than 50 years now. Let's think! I started to make Angkuoch when I was 11 or 15. Now I am 78 years old. I stopped for a very long time. I just started to make it again.

តាបានឈប់ហាសិបឆ្នាំហើយ?
You stopped for 50 years?

បាទ! ហាសិបឆ្នាំហើយ!
Yes! 50 years!

តាំងពីសម័យប៉ុល ពត មក?
Since the Pol Pot regime?

បាទ! តាំងពីមុនសម័យ ប៉ុល ពត មក! មិនមែនពេលក្រោយនេះទេ!
Yes! Since Pol Pot's regime! It is not just recently [that I stopped].

តើបានធ្វើអង្កាចទេនៅក្នុងសម័យលន់ ណុល?
Did you make Angkuoch since Lon Nol?

កាលពីសម័យលន់ ណុល ខ្ញុំធ្វើ។ ពេលដែលចប់សម័យខ្មែរក្រហម ខ្ញុំឈប់ធ្វើ។
ខ្ញុំមិនធ្វើទៀតទេ។ វត្តក៏មិនមាន!
In Lon Nol's regime, I made it. When the Khmer Rouge regime collapsed [commenced?], I stopped. I did not make it anymore. There was no pagoda either.

[08:22]

តើតាមិនធ្វើលក់ទៀតទេ?
Didn't you make it to sell?

បាទ?

What?

តើតាមិនធ្វើលក់ទៀតទេ?
Didn't you make it to sell?

ឈប់ធ្វើលក់ហើយ! សម័យខ្មែរក្រហមមានការលក់ទៀតទេ។ អស់ហើយ!
I did not sell it anymore! There was no selling in the Khmer Rouge regime. No more!

កាលពីដើម តាបានធ្វើលក់ដែរ។ មែនឬទេ?
You made them to sell before that. Is that right?

កាលពីដើម ខ្ញុំធ្វើលក់។ ទើបតែសម័យនេះមានការស្រាវជ្រាវអំពីអង្កួចឡើងវិញ!
Before I made them to sell. It is just now that there is a research project about Angkuoch.

កាលពីដើម តើតាធ្វើលក់ដែរឬទេ?
Before, did you make them to sell?

កាលពីដើមឡើយ ខ្ញុំធ្វើ។ តែតាំងពីសម័យខ្មែរក្រហមមក ខ្ញុំឈប់ធ្វើ។
I made them before. I stopped in the Khmer Rouge regime.

[09:12]

ចុះពីមុន តើអ្នកណាជាអ្នកទិញ?
Who were your buyers before?

អ្នកទិញគឺបងប្អូនអ្នកភូមិ។ មនុស្សក្នុងភូមិទិញយកទៅផ្ទះលេង។ គេទិញគ្រប់ភូមិ។
The buyers were people in the village. People in the village bought it to play for fun. People from every village bought it.

[09:31]

តើតាធ្វើម្នាក់ឯងទាន់ដែរឬទេ?
Since only you made it, could you make them on time?

ខ្ញុំធ្វើទាន់ ព្រោះខ្ញុំធ្វើរាល់ថ្ងៃ។ ខ្ញុំធ្វើរាល់ថ្ងៃ។
I could make them on time because I made them every day. I made them every day.

ទម្រាំតែបានអង្កួចមួយ តើតាត្រូវចំណាយពេលធ្វើប៉ុន្មានថ្ងៃ?
To get one Angkuoch done, how many days did it take you?

បាទ?
What?

ទម្រាំតែបានអង្កួចមួយ តើតាត្រូវចំណាយពេលធ្វើប៉ុន្មានថ្ងៃ?
To get one Angkuoch done, how many days did you spend?

មួយ?
For one?

បាទ!

Yes!

ពីដើម ខ្ញុំអាចធ្វើបានអង្កួចមួយរួចក្នុងមួយថ្ងៃ។ មួយថ្ងៃ រួចមួយៗ! មួយថ្ងៃ រួចមួយៗ!
I could finish one Angkuoch in one day. Each day, I could make one. One each day!

តើគាត់បានតម្លៃប៉ុន្មានពេលនោះ?
How much could you sell them for at that time?

ខ្ញុំលក់បានតម្លៃ ២៥រៀល។ ពីដើម គេចាយប្រាក់រៀល។ មួយ២៥រៀល! ប៉ុន្តែអង្កួចនេះ
អ្នកខ្លះលេងបាក់អណ្តាត! ពេលដែលបាក់អណ្តាត ខ្ញុំត្រូវធ្វើទៀត។
I could sell them for 25 Riel per Angkuoch. Before they used 'Riel' currency.
One Angkuoch was 25 Riel. But some Angkuoch players broke the lamella.
When they broke, I had to fix them.

[10:35]

ពេលដែលបាក់ តើគាត់អាចកែបានដែរឬទេ?
Could you fix when it broke?

ប្រសិនបើគេទុកកន្ទុយវែងបែបនេះ ខ្ញុំអាចជួសជុលបាន។
ប្រសិនបើគេទុកកន្ទុយអង្កួចខ្លី វាពិបាកក្នុងការធ្វើអណ្តាតម្តងទៀត។
If they kept their long tail like this, I could fix them. If the tails were short, it
could be very hard to attach the lamella again.

ជាធម្មតា តើគាត់ទុកកន្ទុយអង្កួចសម្រាប់កែវិញដែរឬទេ?
Normally, would you keep the tail for fixing?

កែអ្វី?
Fix what?

ពេលដែលគាត់ធ្វើហើយ តើគាត់កាត់កន្ទុយអង្កួចនោះចោលឬយ៉ាងណា?
When you finish making this one, will you cut that tail?

កន្ទុយនេះ ខ្ញុំកាត់ចោលប្រសិនបើវាវែងពេក។
I will cut the tail if it is too long.

ពេលដែលខូចទៅ វាក៏មិនកើតទេឬ?
If it gets broken, will it be fixable?

បាទ!
Yes!

ពេលដែលខូច តើគាត់ដាក់អណ្តាតថ្មី?
If it breaks, do you have to make a new lamella?

ពេលដែលខូច ខ្ញុំត្រូវដាក់អណ្តាតថ្មី។
If it breaks, I have to put on a new lamella.

បើចង់កែ វាក៏មិនកើតទេ។
If I wanted to fix it, it would not be possible.

[11:22]

តើគាចេធ្វើអង្កាចអ្វីខ្លះ?

How many types of Angkuoch do you make?

បាទ?

What?

តើគាចេធ្វើអង្កាចអ្វីខ្លះ? តែអង្កាចដែកនេះទេឬ?

How many types of Angkuoch do you make? Only Angkuoch Daek?

ខ្ញុំចេះធ្វើអង្កាចដែក និងអង្កាចឫស្សី ស្នែងក៏ខ្ញុំចេះ!

I know how to make Angkuoch Daek and Angkuoch Russey. Snaeng as well!

ស្នែងផ្លុំ ឬស្នែងអ្វី?

What type of Snaeng?

ស្នែងផ្លុំលីឆ្ងាយ! ផ្លុំលីឆ្ងាយណាស់! អ្នកហ្មង់ប្រើស្នែងដែរ។ នេះជារបៀបដែលគេប្រើ។

Angkuoch can produce a resonant sound. Can be heard at a long distance! The mahout also used Snaeng. That was the tool they used.

ចុះគេប្រើអង្កាចនេះនៅពេលណា?

What is Angkuoch used for?

យើងប្រើអង្កាចនេះនៅពេលដែលយើងលេងកម្សាន្ត។ កាលពីដើម មនុស្សស្រី និងបុរសនិយាយគ្នានឹងអង្កាច។ គេនិយាយគ្នានឹងអង្កាច។ និយាយលេងទៅវិញទៅមក!

We used Angkuoch when we went out for fun. Before boys and girls communicated through Angkuoch. They communicated through Angkuoch. Communicated back and forth!

ចុះពេលមានបុណ្យទាន និងឡើងអារក្ស តើគេលេងអង្កាចនេះដែរឬទេ?

When there were festivals or spirit ceremonies, did people play Angkuoch?

ពេលមានបុណ្យទាន ក្មេងៗច្រើនលេងអង្កាច។ គេលេងពេញតែរក្សា។ គេលេងក្នុងវត្តយ៉ាងអ្វីអរ។ គេលេងអង្កាចនេះ ហើយពួកគេរាំដែរ។ កាលពីដើម ក្មេងៗច្រើនលេងអង្កាច។ ពេលដែលគេលេងបទ «ព្រីន» គេលេងនឹងអង្កាចនេះឯង។

When there were festivals, many people played Angkuoch. They played joyfully in the pagoda. They played it cheerfully. They played Angkuoch and danced as well. Before many young people played Angkuoch. When they played 'Prern', they used the Angkuoch to make the music.

[12:55]

តើពេលឡើងអារក្ស ឬចូលគ្រូ តើគេលេងអង្កាចដែរឬទេ?

When there were spirit ceremonies like Arak [spirit possession], did they play Angkuoch?

ចូលអី?

Possess what?

តើគាដែលឃើញគេចូលគ្រូដែរឬទេ?

Have you ever seen a possession ceremony?

អត់មានទេ! ពេលដែលគេចូលគ្រូ គេមិនលេងអង្គុចទេ។
No! When there was an Arak ceremony, they did not use Angkuoch.

*ប្រើសម្រាប់តែញ៉ែវគ្នាទេ?
They used it only to flirt with each other?*

ពេលដែលគេមានពិធីចូលគ្រូ គេមានភ្លេងផ្សេងៗ គេប្រើភ្លេងខ្មែរពេលចូលគ្រូ។
អង្គុចនេះប្រើសម្រាប់ក្មេងលេងឱ្យសប្បាយ។ ពីដើមឡើយ ពេលទៅលេងអង្គុច
ពួកយើងផ្តាត់លេងយ៉ាងអ៊ូអរ។
When they had a possession ceremony, they also had a group of musicians to
play. They played Khmer traditional music for the possession ceremony. This
Angkuoch was used to entertain. Before, when we visited Angkor temple, we
played it happily.

[13:29]

*តើគាវនៅអង្គុចបានដែរឬទេ? ហើយតើគាវកន្លែងណាដែរ?
Could you dance at Angkor temple as well? Where else did you dance?*

សព្វថ្ងៃ វាលែងមានទៀតហើយ។
The tradition of going to dance there no longer exists now.

*ចុះពីមុនគេវនៅកន្លែងណា?
Where did people like to dance before?*

គេវតាមរាសហាល។ បណ្តើរគ្នាយ៉ាងសប្បាយ!
They danced on the terrace of the houses. Accompanied each other nicely!

[13:45]

*តើគាសប្បាយទេពេលនោះ?
Were you happy at that time?*

សប្បាយ! កាលនោះសប្បាយណាស់!
I was happy! It was very happy at that time.

[13:53]

*គាចេះវដែរ?
Did you dance as well?*

ហេតុអីអត់? កាលពីមុន ខ្ញុំបានបង្ហាត់ចូនដែរ។
Why not? [Sure!] Earlier, I also trained people to play 'Thaun' [sound made by
playing the hand drum].

[14:04]

*គាចេះលេងស្ករដែរដែរ?
Did you play skor [hand drum] too?*

កាលពីដើម ខ្ញុំចេះលេង។ ខ្ញុំចេះច្រៀង និងវាំទាំងអស់។
I could play it once. I could sing and dance.

ដល់ក!
Wow!

[សើច...!] បើកើតមកជាមនុស្សហើយ ខ្ញុំត្រូវតែរៀនឱ្យបានសព្វ។
បើរៀនមិនបានសព្វទេ វានឹងមិនកើតទេ។
[Laughs...!] Since I was born as a human being, I have to learn all this. If I
couldn't learn all of this, it would not be good.

តើគាត់រៀនមកពីណា?
How did you learn?

រៀនមកពីខ្លួនឯង!
Self-learning!

ចិត្តខ្ញុំនឹកឃើញថាចង់រៀន! បើខ្ញុំចង់ធ្វើអ្វីមួយ ឬចេះធ្វើអ្វីមួយ
ខ្ញុំត្រូវរៀនដោយខ្លួនឯង។ ពេលនោះមិនមានគ្រូទេ។ មានគ្រូខ្លះដែរ! ដូច្នោះ
ខ្ញុំត្រូវចេះរៀនលួចចំណេះរបស់គេ។
My mind told me that I want to learn. If wanted to do something, I had to
learn by myself. There was no teacher at that time. There were some but I had
to steal their knowledge.

[14:49]

តើគាត់លួចដោយរបៀបណា?
How did you steal it?

ខ្ញុំកើតក្នុងជាតិនេះ ខ្ញុំចេះច្រើនដែរ។ សូម្បីតែផ្ទះក៏ខ្ញុំចេះធ្វើ!
In this lifetime, I have come to know a lot. Even how to build houses!

តើគាត់ដាក់របស់នោះចូលដើម្បីអ្វី?
Why do you do that to it?

បាន?
What?

ខ្ញុំត្រូវដាក់ចូលដើម្បីមើលវា។ ខ្ញុំមើលថាតើវាស្របឬនៅ? បើមិនទាន់ស្របទេ
ខ្ញុំត្រូវឆាប់បន្ថែមទៀត។
I have to put this into it here in order to check. I am checking whether it fits or
not yet. If it does not fit yet, I have to file more.

[15:20]

តើគាត់ដឹងថាវាស្របដោយរបៀបណា?
How do you know whether it fits yet or not?

វាមិនទាន់ស្របទេ។
It does not fit yet.

តើគាត់ដឹងថាវាស្របដោយរបៀបណា?
How do you know?

ខ្ញុំមើលវា ថាតើប្រហោងវាក៏បហើយ ឬនៅមានទាស់កន្លែងណា? បន្ទាប់មក
ខ្ញុំត្រូវឆាប់បន្ថែមទៀត។

I check whether there is still a gap or whether anything is wrong. If so, then I have to file more.

[15:36]

តើត្រូវដាក់វាឱ្យត្រង់ឬយ៉ាងណា?
Do you have to place it straight?

បាទ! ខ្ញុំត្រូវដាក់ឱ្យត្រង់។ ពេលដែលវាទើសកន្លែងណា ខ្ញុំត្រូវឆាប់កន្លែងនោះ។ ពេលនេះ ខ្ញុំឆាប់បានទន់ល្មមហើយ។ ម្លោះហើយ ខ្ញុំត្រូវសម្រួលវាឱ្យត្រូវនឹងទូកអង្កាច។
Yes! I have to place it straight. If there is anything wrong, I have to file that spot. Then I can file it until it gets soft. And I have to do it until it fits the body of the Angkuoch.

បើកាលណាខ្ញុំមិនមានទូក ហើយខ្ញុំធ្វើវាដោយឡែកពីទូក វាក៏មិនកើតដែរ។
If I do not have the body of the Angkuoch nearby, I cannot make it.

ទាល់តែដាក់ជិតគ្នា?
Until it is close to each other?

អត់ត្រូវ!
Not right!

ទាល់តែដាក់ជិតគ្នា?
Until it is close to each other?

ទាល់តែដាក់ជិតគ្នា! សម្រាប់យកវាមកមើល! ធ្វើផង និងមើលផង!
មិនអាចធ្វើដោយមិនមើលបានទេ! បើខ្ញុំមិនមើល ខ្ញុំមិនដឹងពេលណាទើបមើលត្រូវ។
ម្លោះហើយ ខ្ញុំមិនដែលទុកទូកនៅឆ្ងាយទេ។ ខ្ញុំតែងតែទុកបែបនេះសម្រាប់ដាក់។
Until it is close to each other - I have to check. Making and checking at the same time! I cannot make it without checking! If I do not check, I do not know when it is done. So I cannot put the body away. I have to keep it here.

អញ្ចឹងតើត្រូវធ្វើទូកមួយ និងអណ្តាតមួយ?
Do you have one body and one lamella?

បាទ?
What?

ពេលតាធ្វើទូកមួយ តាត្រូវធ្វើអណ្តាតមួយដែរមែនទេ?
When you make one body, do you have to make one lamella as well?

ទូកមួយ និងអណ្តាតមួយ!
One body and one lamella!

តើតាមិនខ្លាចច្រលំគ្នាទេឬ?
Don't you feel that you will get confused?

មិនដែលច្រលំទៅណាទេ! វាខុសគ្នា។ ប្រសិនបើខ្ញុំគិតថា ខ្ញុំចង់ធ្វើទូកឱ្យបានច្រើនសិន ... ឧទាហរណ៍ប្រាំសិន ខ្ញុំអាចធ្វើទូកបាន។ តែពេលធ្វើអណ្តាត ខ្ញុំអាចយកមួយមកធ្វើអណ្តាត។ ពេលធ្វើរួចមួយ ខ្ញុំអាចយកមួយទៀតមកធ្វើ។

How would I get confused? They are different. If I want to make many bodies first... five for example, it is possible to do so. But when I make the lamella, I can take one body and make one lamella to fit it. Then, I can take another one.

[17:08]

តើការលេងអង្គុចមានសារៈសំខាន់អ្វីខ្លះ?
What is the importance of playing Angkuoch?

សារៈសំខាន់នៅក្នុងថា វាជារបស់ប្រពៃណីខ្មែរ។ តាំងពីបុរាណកាលមក យើងមានអង្គុច។ ដូចដែលគេនិយាយក្នុងសាស្ត្រាថា៖ « ដើរផ្លាត់អង្គុច ហូចលីសួរខ្លួនៗ នៅតាមព្រៃភ្នំក្រោម ដើម្បីកាត់អុសនិងបេះស្លឹកមកឆ្លងបុណ្យ»។ វាមានតាំងពីដើមមក។ តាំងពីជំនាន់ព្រះ! អង្គុចនេះមានតាំងពីជំនាន់ព្រះ! តែវាមានតែក្នុងក្បួនគម្ពីរបាលី។

The importance is that it is our tradition. Since the time of our ancestors, we have the Angkuoch. As it has been said in the holy book: 'Go to play Angkuoch, and whistle 'Khlev! Khlev!' [sound of a person whistling] in the forest... [Go] to cut wood and pick leaves to join the ceremony'. It has existed since then. Since the time of the Buddha! Angkuoch has existed since the era of the Buddha. It is noted down in the holy book.

[17:56]

គម្ពីរអ្វី?
What holy book?

គម្ពីរសាស្ត្រាបាលី! គម្ពីរជាតក!
A holy book! The Pali Canon!

ព្រះត្រៃបិដក?
The Pali Canon?

គម្ពីរត្រៃបិដក! វាមាននៅក្នុងនោះ ម្ល៉ោះហើយបានជាគេធ្វើវា។
Pali Canon! It is documented there and that is why they made it.

តើគេប្រើអង្គុចដើម្បីអ្វីនៅក្នុងសម័យព្រះ?
What did they use Angkuoch for in the era of the Buddha?

បាន?
What?

តើគេប្រើវាដើម្បីទាក់ទងគ្នាដែរមែនទេនៅក្នុងសម័យព្រះ?
Did they also use it to communicate with each other in Buddha's era?

សម័យព្រះ?
Buddha's era?

ហ្នឹងហើយ!
Of course!

សម័យព្រះនោះមិនដឹងកាលណាទេ!ប៉ុន្តែសតវត្សហើយ! ខ្ញុំក៏មិនទាន់ព្រះផង។ ខ្ញុំឃើញតែក្នុងក្បួនគម្ពីរទេ។

I do not know about which specific year was that. Many centuries ago! I was not born in that era. I only saw it in the holy book.

*តាមរយៈគម្រានោះ តើគេប្រាប់ថាគេប្រើអង្កួចធ្វើអ្វីក្នុងសម័យនោះ?
In that holy book, did it say what it [Angkuoch] was used for?*

[Wife of BS to Say Tola:]
អត់លឺ!
[He] cannot hear [you]!

*អត់លឺទេ?
Cannot hear?*

វាយូរក្នុងការសម្រួល។ បើគ្រាន់តែឆាប់ វាមិនសូវយូរទេ។
It takes a long time to tweak it. If I just file it, it does not take long.

[18:56]

*តើតាមដឹងឬអត់ថាគេប្រើអង្កួចក្នុងសម័យព្រះដើម្បីអ្វី?
Do you know what Angkuoch was used for in Buddha's era?*

អត់ដឹងផង! ក្នុងសម័យព្រះ ខ្ញុំមិនដឹងថាគេប្រើដើម្បីអ្វីទេ។
No, I don't. In Buddha's era, I do not know what it was used for.

*តែតាមដឹងថាមាន?
But you know that it existed?*

បាទ! ខ្ញុំដឹងថាវាមាន។
Yes! I know it existed.

[19:09]

*តើមានកំណាមអ្វីដែលគេមិនឱ្យធ្វើជាមួយនឹងអង្កួចដែរឬទេ?
Are there any constraints around Angkuoch?*

ទំនៀមទម្លាប់នេះមាន!
We have this kind of tradition.

*គេមិនឱ្យធ្វើអ្វីខ្លះជាមួយអង្កួចនេះ?
What are the constraints?*

បាទ?
What?

*ដូចជាគេមិនឱ្យទុកលើក្បាលជាដើម! តើមានដែរឬអត់?
For example, it cannot be kept on the head. Is there some similar tradition?*

អត់មានទេ! ដាក់កន្លែងណាក៏បាន! វាគ្មានទំនៀមទម្លាប់ថាមិនឱ្យដាក់កន្លែងនេះ ឬកន្លែងនោះទេ។
No! We can keep it wherever. There is no restriction that says that it cannot be kept here or there.

[19:41]

ចុះមនុស្សមិនគួរធ្វើអ្វីខ្លះជាមួយអង្គុច? អត់មានកំណាមអីទេ?
What can't people do around Angkuoch? Are there any constraints?

អត់ទេ! វាគ្មានកំណាមអីទេ។ វាមិនចេះខុសដូចរបស់របស់ផ្សេងទេ។
No! It does not have any constraints. It does not have constraints like other instruments.

ចុះមានអ្នកខ្លះបញ្ចុះសារិកាលើអង្គុច?
How about the charming wax on the Angkuoch?

ខ្ញុំមិនដឹងទេ។
I do not know.

អត់ដឹងទេ? ខ្ញុំលឺគេនិយាយ។
You don't know? I heard some people talked about it.

[សើច...!]
[Laughs...!]

ខ្ញុំលឺថា ចាស់ៗពីដើមចូលចិត្តដាក់សារិកាលើអង្គុចណាស់។
I heard that people in the past really liked to put charming wax on the Angkuoch.

បើលឺគេថាក៏លឺទៅ តែខ្ញុំមិនដែលដឹងទេ។
That is your business. As for me, I have never heard about it.

បាលីសារិកាលើសោង?
Put charming wax [and chant] in the Pali language?

ប្រឹងហើយ!
Yes!

ខ្ញុំមិនដែលដឹងទេ។ [សើច...!]
I have never heard about that. [Laughs...!]

អត់ដែលបញ្ចុះនឹងគេទេ?
You have never put it?

អត់ដែលបញ្ចុះនឹងគេទេ! [សើច...!]
Never. [Laughs...!]

បញ្ចុះបាលីសារិកាលើសោងលើអង្គុច!
Putting charming wax and chanting [a spell] in the Pali language with Angkuoch!

គេដាក់វាដើម្បីឱ្យមានមន្តស្នេហា។
I heard that they put it on as a charm of attraction.

គេដាក់ឱ្យមានមន្តស្នេហា។ នោះគេហៅថា «មន្តស្នេហា»។
They used it [the wax] for charming. That is called 'charming for love'.

គេដាក់ដែរ?
Did they apply it [the wax]?

បាទ!
Yes!

ដាក់លើអង្គុច?
Apply it to the Angkuoch?

អង្គុចហ្នឹងក៏គេដាក់ដែរ ប្រសិនបើគេចូលចិត្តដាក់! បើគេចេះ
តែខ្ញុំមិនចេះនឹងគេទេ។

They could put it on Angkuoch if they wanted to. They might have, but I didn't.
[Note from TS: I understand from this that BS seemed aware about the use of
charming wax on Angkuoch, but that he never used it on his own Angkuoch.]

[21:57]

ចុះអង្គុចនេះមានទាក់ទងនឹងប្រពៃណីសាសនាអ្វីទេ?
Is Angkuoch linked to any religion?

ប្រពៃណីសាសនារបស់ជនជាតិខ្មែរ!
It is Cambodia's tradition and religion.

គ្រាន់តែជារបស់ខ្មែរប៉ុណ្ណឹងទេ?
Just belongs to Cambodians?

បាទ! របស់ខ្មែរ! ជនជាតិកួយ!
Yes! It belongs to Cambodians. The Kuy [Kuoy] ethnic group!

ជនជាតិកួយ?
The Kuy ethnic group?

ជនជាតិកួយប្រើអង្គុច!
Kuy people used Angkuoch.

គេប្រើដើម្បីអ្វី?
What did they use it for?

មានជនជាតិកួយ!
Kuy ethnic people had it!

[21:36]

តើដឹងដែរ? ហើយដឹងមកពីណា?
Did you know that? How did you know?

បាទ?
What?

តើដឹងឃើញគេលេង។ ពិតមែនទេ?
You used to see them playing. Is that right?

កាលពីដើម ខ្ញុំធ្លាប់ឃើញ។ ខ្ញុំឃើញជនជាតិកួយលេងអង្គុច។
I used to see them before. I saw Kuy people playing Angkuoch.

នៅឯណា?

Where?

ខ្ញុំមិនដឹងថាជនជាតិកួយនោះនៅឯណាទេ។
I do not know where those Kuy people lived.

ចុះតើឃើញតាំងពីអង្គារ?

When did you see them?

ខ្ញុំឃើញតាំងពីខ្ញុំនៅតូចៗ។
I saw that when I was very young.

នៅក្នុងភូមិនេះដែរ?

In this village?

បាទ!
Yes!

គេលេងនៅពេលណា?

When did they play [Angkuoch]?

គេលេងពេលមានបុណ្យទាន។ គេផ្លាត់ជាមួយគ្នា។
They played in the festivals. They played with each other.

[22:12]

តើគេលេងនៅក្នុងកម្មវិធីរបស់គេ? ឬក៏គេលេងដូចពួកយើងដែរ?

Did they play in their ethnic festivals? Or did they play just like us [Khmer ethnic group]?

គេមិនលេងក្នុងពិធីអ្វីទេ។ គេលេងគ្រប់កន្លែង។
They did not play it in the ceremony. They just played it everywhere.

ខ្ញុំភ្លេចយកកាំបិតមកទៀតហើយ។
I forgot to bring a knife again.

តើតាញាត់អ្វីនេះ? ពូថៅនេះដើម្បីអ្វី?

What are you doing? Why are you using this axe?

ពូថៅនេះទុកគ្រាន់ដំ។
I'm using this axe to pound.

ដំអី?

To pound what?

ដំដែកគោល!
To pound nails!

ដំបែបនេះដើម្បីអ្វី?

Why are you pounding them like this?

ខ្ញុំដំឱ្យវាជាប់។
I am pounding them to get them firmly attached.

[23:16]

តើអង្គចអ្វីដែលចាស់ជាងគេ?
Which type of Angkuoch is the oldest?

បាន?
What?

តើអង្គចអ្វីដែលចាស់ជាងគេ?
Which type of Angkuoch is the oldest?

អង្គចចាស់ជាងគេ?
Oldest Angkuoch?

តើគាត់ដឹងឬអត់?
Do you know?

អត់ដឹង!
I don't.

តាមិនដែលដឹងថាអង្គចអ្វីចាស់ជាងគេទេឬ?
Don't you know the oldest type of Angkuoch?

អត់ដឹង!
I don't know.

ដូចជាអង្គចដែក ឬអង្គចឫស្សីជាដើម!
Such as Angkuoch Daek or Angkuoch Russey!

អង្គចដែក ឬអង្គចឫស្សី!
Angkuoch Daek or Angkuoch Russey!

មួយណាចាស់ជាង?
Which one is the oldest?

ប្រហែលជាអង្គចដែកចាស់ជាង! អង្គចដែកកើតមុនគេ! អង្គចដែកកើតមុនគេ!
អង្គចឫស្សីទើបតែធ្វើពេលក្រោយនេះទេ!
Angkuoch Daek is probably older. It existed first. Angkuoch Russey was just made later on.

ធ្វើជំនាន់ណា?
Which era?

ខ្ញុំមិនដឹងថាធ្វើជំនាន់ណាទេ។ ខ្ញុំមិនបានចាំ។
I do not know what era it was made. I do not remember.

[24:06]

ចុះមនុស្សស្រីចេះធ្វើអង្គចដែរឬទេ?
Did women know how to make Angkuoch?

ស្រីៗមិនចេះធ្វើទេ តែពួកគេចេះផ្គត់ផ្គង់!

Women did not know how to make it, but they could play.

ចុះក្មេងៗ?

How about young people?

ក្មេងៗក៏មិនចេះធ្វើ។ ក្មេងៗខ្លះមិនងាយនឹងចេះផ្លាស់ផ្លាស់។ ភាគច្រើន
អ្នកដែលចេះជាមនុស្សធំ។

Young people did not know [how to make it] either. Some young people did not even know how to play. Most of the players were adults.

ស្រីៗមិនចេះធ្វើទេ?

Women did not know how to make it?

ស្រីៗមិនដែលឃើញធ្វើទេ!

I have never seen any women who knew how to make it.

ហេតុអ្វីបានជាគេមិនធ្វើ?

Why didn't they make it?

ខ្ញុំមិនដឹងថាហេតុអ្វីគេមិនធ្វើទេ តែនេះមិនមែនជាការងាររបស់ស្រីៗ។

I do not know the specific reason, but this was not the job of women.

អ្នកណាថាវាមិនមែនជាការងាររបស់ស្រីៗ?

Who said it is not a women's job?

វាមិនមែនជាការងាររបស់ស្រីៗទេ វាជាការងារប្រុសៗ។ ពីដើម
គេប្រកាន់ការងារបែបនេះ។

It is not a job for women, it is a job for men. Before people thought like this.

ពីដើម គេមិនឱ្យស្រីៗធ្វើអង្កាចទេ?

Were women not allowed to do this job before?

គេប្រកាន់ការងារ។ បើការងារនោះជាការងារប្រុសៗ ប្រុសៗអ្នកធ្វើ។
បើការងារនោះជាការងារស្រីៗ ស្រីៗអ្នកធ្វើ។

People paid attention to jobs. If a job was for men, men did it. If a job was for women, women did it.

[25:13]

ហើយមកដល់ពេលនេះ តើមានស្រីៗលេងដែរឬទេ?

Until now, do you know of any women who played?

មាន!

There are!

ហើយមកដល់ពេលនេះ តើមានស្រីៗលេងដែរឬទេ?

Until now, do you know of any women who played?

បាទ!

Yes!

អង្កាចដែក?

Angkuoch Daek?

សព្វថ្ងៃនេះ វាបាត់ហើយ។ មិនដែលលេងទេ!
There are no more now. They stopped playing!

បាត់តាំងពីអង្គាល់?
When did that happen?

បាត់ពេលកើតខ្មែរក្រហម!
That happened during the Khmer Rouge regime!

[25:39]

បានហើយ!
It is done.

ហេតុអ្វីបានគាត់តថាវាអាចប្រើបាន?
How do you know that it is playable?

វាត្រូវនឹងទូក ហើយវាលឺហើយ។
It fits the body and it produces a sound.

ចុះពីដើមគេមានដាក់ទៀន?
But people also put wax?

បាន?
What?

ពីដើម គេគេលាបទៀនមែនទេ?
But people also put wax?

លាបអី?
Put what?

តាមិនដាក់ក្រមួនទេ?
Won't you apply wax?

អត់ដែលដាក់ទេ!
I never put it.

ម៉េចបានអត់ដាក់អញ្ចឹង?
Why don't you put it?

យកដង្កាប់ឱ្យខ្ញុំបន្តិច!
Take the pliers for me please!

តាយកដង្កាប់មកធ្វើអ្វី?
Why do you want the pliers?

យកដង្កាប់មកពុតក្បាលវា!
I use the pliers to bend its head.

ពុតដើម្បីអ្វី?
Why?

ពុកក្បាល ដើម្បីកុំឱ្យវាទាក់ពេលផ្ទាត់! កុំឱ្យទាក់ដៃ!
Bend its head to make sure it does not annoy [the player] when playing! To not let it stick to your hand!

បើចង់បិតក្រមួន ខ្ញុំត្រូវបិតកន្លែងនេះ។
If I wanted to apply wax, I would apply it here.

ហេតុអ្វីបានជាតាមិនបិតពេលនេះ?
Why don't you apply it now?

ខ្ញុំមិនចាំបាច់បិតទេ ព្រោះខ្ញុំទុកកន្លែងនេះធំហើយ។ វាធ្ងន់ស្រេច។ បើវាមិនធំទេ ខ្ញុំត្រូវការបិតក្រមួន។
I do not need to apply it because I keep it big here. It is heavy. If it were not big, I would need to put wax on it.

[26:58]

តើតាគិតថាមនុស្សអាយុប៉ុន្មានទើបធ្វើអង្កាចនេះបាន?
How old do you think someone should be to make an Angkuoch?

បាន?
What?

តើតាគិតថាមនុស្សអាយុប៉ុន្មានទើបធ្វើអង្កាចនេះបាន?
How old do you think someone should be to make an Angkuoch?

ម៉ោងប៉ុន្មាន?
What time?

អាយុ!
What age!

[សើច...!]
[Laughs...!]

អាយុប៉ុន្មានទើបធ្វើអង្កាចនេះបាន?
How old do you think someone should be to make an Angkuoch?

ចាស! អាយុ១៥ឡើងទៅ! គេអាចចេះធ្វើវាបាន។
Yes! 15 and up! They are able to make it.

អាយុ១៥ឡើងអាចធ្វើបាន?
15 and up are able to make it?

បាន! អាចធ្វើបាន!
Yes! They're able to make it.

[តេស្តសម្លេង!]
[Tests the sound of the Angkuoch]

ខូចអ្វីមែនទេ? សម្លេងបែបណាទើបប្រើការបាន?
What is wrong? What type of sound is acceptable?

រឹងពេក! វានៅរឹង។ ឆាប់បន្តិច!
Too tough! It is still tough. I need to file it a bit more!

សម្លេងបែបណាទើបទន់?
What is a soft sound like?

ទាល់តែសម្លេងលឺធ្ងរជាងនេះបានទន់! សម្លេងនេះនៅរឹង!
It should sound softer than this. Its sound is still tough.

សម្លេងបែបណាទើបល្អ?
What is a good sound like?

ទាល់តែយោល! ទាល់តែពេលនិយាយទៅ ខ្ញុំអាចលឺទាំងអស់។ នោះទើបល្អ។
ប៉ុន្តែពេលដែលខ្ញុំអត់មានធ្មេញ វាពិបាក។ អត់មានធ្មេញផ្ទាត់! អត់មានធ្មេញទប់!
អង្កួតដែកនេះទល់នឹងធ្មេញ។ មិនមែនទល់នឹងមាត់ទេ។ មិនទល់នឹងសាច់ទេ!
ទាល់តែទល់នឹងឆ្អឹងទើបលឺ! បើទល់នឹងសាច់ទេ តើវាលឺបានយ៉ាងម៉េចកើត?
នេះហើយបានជាខ្ញុំមិនចង់ធ្វើ។ ខ្ញុំនឹកឃើញថា ខ្ញុំគ្មានធ្មេញសម្រាប់ផ្ទាត់អង្កួត
ហើយខ្ញុំសម្រួលមិនបាន។ ពេលដែលសម្រួលមិនបាន
វាមិនលឺពេញលក្ខណៈជាការផ្ទាត់អង្កួតដ៏ត្រឹមត្រូវ។ ខ្ញុំមិនដឹងថាធ្វើយ៉ាងម៉េច?
បើខ្ញុំមិនធ្វើ វានឹងបាត់។

It is not good unless we hear a resonant sound from it. It should be resonant.
All the words that I play should all be audible. Then I can say it is good. It is
difficult now because I do not have teeth. No teeth! No teeth to compress!
This Angkuoch Daek must be compressed with the teeth. Not with the gum!
Not with the gum! It needs bone to compress it in order to make a sound. If I
compress it with my gums, how can it produce a sound? This is a reason that I
do not want to make Angkuoch. I think: I do not have teeth to play Angkuoch
and so I can't tweak it. When tweaking it is not possible, the sound of playing
the Angkuoch is not completely right either. I don't know what to do. If I do
not make it, it [the knowledge] may possibly be lost.

[29:41 – END]